

ALASTALO ENNEN JA NYT



Taivalkunnan kulttuurihistoriallisesti arvokasta avointa peltomaisemaa.

Taivalkunnassa sijaitsevan Alastalon tilan historia on monivaiheinen ennen sen päätymistä nykyiseksi golfkentäksi. Alunperin se on ollut maanviljelystila, jonka oheen on 1900-luvun alussa syntynyt oma pieni tehdasyhdyskunta. Sitten tila on ollut sosiaalisessa käytössä, mm. lastenkotina, ja nykyisin siis golf-harrastuksen tyyssijana. Varsinainen kartano Alastalo ei ole ollut.

Näiden vaiheiden selvittelyyn olen käyttänyt erilaista kirjallista materiaalia sekä useita henkilöhaastatteluja, jotka on lueteltu kirjoituksen lopussa ilman yksilöityjä viittemerkintöjä. Paljon on mukana myös omia muistoja ja mielikuviani, koska olen syntynyt ja tälläkin hetkellä asun aivan Alastalon naapurissa isäni suvun mailla.

Mielenkiintoani asiaan on lisännyt se, että isoäitini oli aikanaan tehtailija Alastalon huushollissa sisäpalveluksessa, ja hänen jälkeensä jäi historiaan eläviä tarinoita. Myös isäni oli nuoruusvuosinaan Kalle Alastalon laitoksissa töissä. Äitini puolestaan on tullut 1930-luvun lopulla lastenhoitajaksi silloiseen Alastalon lastenkotiin, mikä on ollut alku vanhempieni yhteiselle elämäntaipaleelle.

Taivalkunta – ei mitään tyhjää perää

Joissakin vanhoissa kartoissa, mutta etenkin kansan suussa, Taivalkunta kulkee nimellä Tyhjäperä tai Tyh-

jänperä. Kaikki asukkaat eivät nimeä hyväksy ja pitävät sitä halventavana; minun mielestäni se on aina ollut hauska ja omaperäinen ja kuvaa ainoastaan sitä, että talot täällä ovat aikanaan olleet harvalukuisia, mutta sitä upeampia ovat laajat peltoaukeat. Taivalkunnan nimi johtuu muinaisesta talvitiestä, jota pitkin kuljettiin Teernijärven kautta Pyhäjärven rantaan.

Taivalkunta on historiallisesti, kulttuurillisesti ja maisemallisesti rikasta seutua. Ympäristöstä voi havaita, että täällä on asuttu ikiajoista lähtien. Taivalkunnan läntisimpien osien ylängöillä (golf-kentän ja Alasenlahden tienoilla) on asuttu jo kivikaudella. Kirjallisiakin tietoja kylästä ja taloista on jo 1500-luvulta lähtien ja lähes nykyisen suuruiset pellot ovat olleet raivattuina jo ainakin 1700-luvun lopulla.

Yhtenäiset viljelyalueet ovatkin Nokian laajimmat. Niiden näyttävyttä lisää rajautuminen pohjoisessa Nokianvirtaan ja Kuloveteen sekä etelässä jyrkkärinteisiin vuoriin.

Taivalkunta muodostuu useista pienistä kylästä, joiden toiminnallisena keskuksena on ollut koulun seutu 1920-luvulta lähtien. Koulun ympäryksen kylät ovat Vastamäki ja Memmola; näiden kylien alueella sijaitsee nykyisin myös golf-kenttä.

Vastamäki on luonnonnimi, joka kuvaa kylän sijaitsevan ympäröivien ylämaiten muodostamassa avarassa laaksossa. Memmolan kylä puolestaan on saanut nimensä Memmon suvulta, joka omisti kylän tiloja Ylistä ja Alasta (myöhemmin Alastalo) 1500-luvulla.

Nimi Memmo on tarkoittanut aikoinaan ”tainnoksissa olevaa” ja pidetään mahdollisena, että se on kuulunut jollekin loveen lankeavalle shamaanisuvulle. Ei Taivalkunnasta siis koskaan ole eksotiikkaa puuttunut...

Alastalon varhaishistoriaa

1500-luvun maakirjojen mukaan Taivalkunnan Memmolan kylässä oli kaksi tilaa, Alanen ja Ylinen, jotka molemmat kuuluivat Memmojen suvulle. Memmolan Alasen-tilan (joka on nykyisen Alastalon tilan alkupe-
räinen ydin) omisti Erkki Memmo, Ylisen tilan puolestaan Juho Memmo. 1700-luvulla Alasta jaettaessa syntyi lisäksi Keskisen tila.

Oli sängen tavallista, että tilojen nimet kuvasivat niiden maantieteellistä asemoitumista toisiinsa: Alanen alempana, Keskinen keskellä ja Ylinen ylempänä. Lisäksi viereisestä kylästä saattoi löytyä aivan samannimiset tilat, kuten Taivalkunnassa Memmolan viereisestä kylästä, Lukkilasta, jälleen Alanen ja Ylinen, jotka siis olivat erillisiä tiloja. Tosin tilojen myöhemmät omistajat olivat läheistä sukua keskenään, mikä sekin oli tavallista. Lukkilan Alasen tyttärestä Maria Wilhelmiinasta tuli Memmolan Alasen isännän, herastuomari Johan (Juho) Malakias Alastalon vaimo ja siis myöhemmän Nokian merkkihenkilön Kalle Alastalon äiti.

Osa Alastalon varhaishistoriaa 1700-luvulta on kuuluisa Korpi-Jaakko, pappi ja maatalousmies. Korpi-Jaakon merkitys Suomen historiassa osoittaa, että

Alastalosta on kautta vuosisatojen lähtenyt kehitystä, joka on edellyttänyt rohkeutta ja ennakkoluulottomuutta. Tämän silloisen Memmolan Alasen tilan omisti vuosina 1700-08 vanhaa pappissukua oleva pitäjänapulainen Mårten Stenius. Hänellä oli poika Jaakko (1704-1766), josta myös tuli pappi ja sittemmin Pielisen pitäjän kirkkoherra.

Hän ei kuitenkaan toiminut pelkästään hengellillä saralla, vaan otti elämäntyökseen maatalouden edistämisen Raja-Karjalassa, jossa metsästyks ja kalastus olivat pääelinkeinoja. Saarnoissaan hän jatkuvasti kehotti seurakuntalaisia: ”Tulkaa alas vaaroilta ja ruvetkaa viljelemään maata”. Hänen innostustaan ei voikaan ihmetellä, kun syntymäseutunaan olivat Alastalon aavat, viljaisat pellot. Nokia River Golf on pannut merkille Korpi-Jaakon elämäntyön ja vaalii hänen muistoaan Alastalon tilalla.

Kalle Alastalo – vaikuttaja ja kehittäjä

Maanviljelijä, tehtailija Karl (Kalle) Filemon Alastalo (1870 -1932) tuli Alastalon tilan omistajaksi samassa suvussa ainakin viidennessä polvessa ostaessaan tilan isältään Juho Malakias Alastalolta vuonna 1892. Alastalossa oli kaksi tytärtä ja neljä poikaa; pojista Kalle oli toiseksi vanhin.

Juho Malakias ja Maria Wilhelmiina Alastalon vanhin poika Tobias (synt. 1866) meni sittemmin isännäk-



Kalle Alastalo rakensi vuosina 1920-22 perheelleen kodiksi ja yrityksilleen edustustilaksi entisen tilalle tämän uuden komean päärakennuksen. Toivottavasti sittemmin purettu viehkeä torni saadaan takaisin rakennuksen seuraavassa saneerausvaiheessa.



Kalle Alastalo toimistossaan.

si Lukkilan Alaselle, äitinsä kotitaloon. Siinä vaiheessa Tobias otti sukunimekseen talon nimen Alanen, kuten yleisesti oli tapana. Tobias oli hyväntahtoinen, puhelias mies ja kaikkien tuntema; yleisesti häntä kutsuttiin kylällä lempinimellään Alasen Topo.

Seuraava poika vuonna 1870 syntyneen Kallen jälkeen oli isänsä mukaan nimetty Juho Malakias Alastalo (synt. 1878). Hän pääsi myös kaikkien tutuksi perustamalla kylälle kaupan, jota hoiteli yhdessä kaupamatkoillaan Orivedeltä Ärrälän talosta löytyneen vaimonsa Toini Marian kanssa. Apuna hääriili lapsuusvuosinaan tytär Sirkka Suvanto (s.1925), joka on säilyttänyt runsaasti arvokasta tietoa Alastalon vaiheista.



Alastalon salissa. Tunnelmakuva 1920-luvun loppupuolelta.

Juho Alastalo rakensi v. 1923 kauppaa varten Tavalkunnantien varteen liike- ja asuintalon, joka on edelleen olemassa Vastamäentien liittymän tietämillä. Arvelaan sen olevan Wivi Lönnin suunnittelema; suunnilleen samojen piirustusten mukaan on tehty talo Korvolan puolellekin. Kauppa oli kylän keskipiste ja Juho Alastalo - leikillisesti Janne tai Kauppa-Jussi – oli kova kauppamies. Kauppa-Jussilla oli luultavasti kylän ensimmäinen automobiili, Ford, ja sen sanottiin käyvän makkaralla. Autoa piti vähän väliä työnnellä ja isäntä lupasi auliille pikkupojille aina makkaraa työntöpal-kaksi.

Alastaloilla oli vielä yksi poika, Väinö (synt. 1880), joka käytti sukunimeä Alanen. Hän muutti Tyrvälle, jossa myös toimi menestyvänä liikemiehenä. Väitetään, että lehtimies ja näytelmäkirjailija Ilmari Turja kirjoitti vuonna 1944 ilmestyneen teoksensa ”Särkelä itte” innoittajanaan nimenomaan appiukkonsa Väinö Alanen. Väinö itse ei tietämään mukaan ollut asiasta erityisen otettu...

Alastalon tyttäret, äitinsä mukaan nimetty Maria Vilhelmiina (synt. 1868) ja Ida Karoliina (synt. 1871) muuttivat kumpikin aikuistuttuaan täältä muualle.

Kalle Alastalo otti suuren talon isännöyden harteilleen vain 22-vuotiaana. Hän alkoi heti tarmokkaasti viljellä tilaa ja laajentaa sen tiluksia vuodesta 1904 alkaen. Hän hankki omistukseensa kotitilansa naapurustossa sijaitsevat Keskinen, Ylistalo ja Uusitalo -nimiset tilat sekä Jaakkolan tilan Nokianvirran pohjois-

puolelta. Sittemmin tilastovuosina 1929-30 Alastalo oli Nokian viidenneksi suurin peltotila: peltoa oli 77 ha ja metsää 212 ha.

Alastalon veljeksistä myös Kalle oli nuoruudessaan iloinen poika. Kerrotaan hänen löydettyään mielitietynsä rallatelleen Alastalon kujilla, että "Kaipilan Tiltu, se sydämeni lintu!" Tiltu eli Emma Matilda Kallentytär (s. Kaipila, synt. 1870 jakamattomassa Pirkkalan pitäjässä) vihittiin Kallelle vaimoksi vuonna 1897. Onnea ei kuitenkaan ehtinyt kestää kuin vuoden verran, sillä nuorikko menehtyi vain 28-vuotiaana. Kuolinsyynä on kirkonkirjoihin merkitty kramppi. Voi kuvitella, että nuori Kalle etsi lohdutusta menetykseensä pureutumalla työntekoon entistä voimallisemmin.

Kalle Alastalo löysi kuitenkin joidenkin vuosien kuluttua uuden emännän, Kokemäeltä Äimälän talon tyttären Amanda Marianan (1875 – 1949). Heidät vihittiin v. 1903. Amanda-rouva oli asemastaan tietoinen ja kuuluu välillä ojentaneen palvelusväkeäänkin kysymällä: "Ettekös te tiedä, että minä tulen Kokemäen isost Äimälästä?" Hyvät myötäjäisetkin hänen tiedetään tuoneen tullessaan, joukon jatkona pärekorillinen kenkiä ja saavillinen puolukoita. Joskus tammikuun pakkasilla pariskunnalle tuli kai pientä erimielisyyttä, ja emäntä uhkasi lähteä takaisin kotipuoleensa. Alastalon Kalle pohdiskeli kylällä, että kyllä hän ne muut myötäjäiset korvaisi, mutta mistä hän ottaa ne puolukat...

Amanda ja Kalle Alastalolle syntyi viisi lasta, joista kaksi, v. 1909 syntynyt Elma ja v. 1911 syntynyt Aar-

re, kuoli pieninä. Vanhin lapsista oli Anna Helena Turkis (1904-2000). Anna ja latvialainen puolisonsa Arijs Turkis tekivät pisimmän työrupeamansa Kanadassa ja USA:ssa. Toinen lapsista oli Paavo (1906-66). Hän oli koulutukseltaan sahateknikko, mutta nuoruudestaan saakka kiinnostunut enemmän autoista ja lienee haikunut sille alalle. Nuorin lapsista oli Toivo (synt. 1918). Minun isäni, poikavauva naapurista, pääsi kastettavaksi Alastalon vanhaan saliin yhdessä Toivon kanssa. Toivo Alastalo kaatui sodassa vuonna 1941 vain 23-vuotiaana.

Alastalon nykyinen päärakennus on rakennettu vuosina 1920 – 22. Alastalojen entinen koti oli suunnilleen samoilla paikkeilla, mutta Amanda-emäntä halusi isomman talon. Talon malli haettiin hänen kotipitäjästään Kokemäeltä, ja se edustaa 1920-luvun klassismia. Rakennus varustettiin alunperin nykyajan mukavuuksilla, kuten juoksevilla vedellä. Talossa oli kylällä ennennäkemättömiä hienouksia, esim. komeita kaakeliuuneja, parkettilattiat ja tanssisali. Muistan isäni kertoneen, miten hänen lapsuudessaan Alastalo loisti mällään kuin satulinna rakennuksen kaikkien kolmen kerroksen oltua valaistuna suurten juhlien aikana.

Alettuaan viljellä kotitilaansa Kalle Alastalo ryhtyi saman tien paitsi sitä laajentamaan ostamalla naapuritiloja, myös tarmokkaasti tehostamaan toimintaa ottamalla käyttöön uusia tekniikoita, kuten laittamalla riihikoneet käymään höyryvoimalla. Höyryvoimalla toimi tilalla myös jauhomylly. Tasan sata vuotta sitten, vuonna 1904, käynnistyi Taivalkunnan teollinen kehi-



Tämän pöydän ääressä lienee kahvitettu Alastalon liikekumppaneita, joita tuli sekä koti- että ulkomailta.

tys, kun K. Alastalo perusti myllyn yhteyteen kotitarvesahan. Aluksi se tyydytti talon oman sahatavaran tarpeen, mutta suoritti sahausta myös lähinaapureille. Sahasta jäänyt jätetä puu käytettiin puolestaan höyryn tuottamiseen.

Maatilan yhteydessä oleva saha paloi vuonna 1911, mutta jo seuraavana vuonna pystytettiin uusi entistä tehokkaampi sahalaite "Kalle Alastalon Höyrysaha" Nokianvirran varrelle Alastalon rantaan. Uusi saha oli kaksiraaminen ja varustettu automaattisella tukinnostokoneistolla ja valmiin tavaranto siirtolaitteella. Sahan yhteydessä toimi myös kaksi höyläkonetta sekä höyrykuivausuuni, jossa pelkästään ilmassa kuivatetun puutavaran laatua saatiin parannettua. Sahan kylkiäisenä oli myös laatikkotehdas.

Kalle Alastalolla oli ennakkoluulottomuutta ja teknistä neroutta, joiden avulla hän pyrki jatkuvasti kehittämään yritystään. Toiminnan volyymin kasvaessa puutavaran kuljetus tuotti päänsä särä. Valmis tavara piti saada siirrettyksi Nokianvirran toiselle puolelle Porin radan varteen. Niinpä Alastalon sahan hinaaja "Ahkera" liikennöiköön taajaan Kulovedellä kohti Siuron asemaa, missä puutavara siirrettiin käsivoimin rautatievaunuun.

Opintomatallaan ulkomaille tehtailija Alastalo oli tutustunut köysirataan, joka oli mahdollista virittää Nokianvirran yli puutavaran kuljettamiseksi. Valmis laitteisto löytyi Tornion ja Haaparannan väliltä, missä sitä oli käytetty henkilöliikenteessä. Tämä 700 metriä pitkä ilmarata pystytettiin v. 1923 Nokianvirran yli. Ilmaradan vaunuista taakka oli mahdollista pudottaa suoraan rautatievaunuun Korvolan puoleisella pistoraitteella.

Valtion 1900-luvun alussa perustama Siuron saha siirtyi myös Kalle Alastalon omistukseen v. 1928. Siitä lähtien se jatkoi toimintaansa Siuron Saha Osakeyhtiönä aina toiminnan lopettamiseen v. 1938 saakka.

Kalle Alastalo perusti Taivalkuntaan sahansa tienoille v. 1926 myös tiilitehtaan hyödyntääkseen toisaalta energiana sahansa jätetä puu ja toisaalta seudun hyvät savivarannot. Savea nostettiin mm. Konnanmontusta Taivalkunnantien varresta, millä paikkeilla on nykyisin golf-kentän harjoituslyöntikentän pääty. Kon-

nanmonttu on saanut nimensä senaikaisesta kaivurista, jota kutsuttiin Konnaksi. Montulta savi vedettiin hevospelillä tehtaallesi alas joen rinteeseen. Myös tiilitehtaan valmistusprosessi oli aikaansa edellä: normaalisti siihen aikaan tiilet kuivuivat vain ulkoilmassa, mutta Alastalon Tiilitehtaassa kuivatukseen käytettiin polttouunia, mikä toi sille kilpailuetua. Tuotanto käsitti tavallisten rakennustiilien lisäksi kattotiiliä ja salaojaputkia.

Alastalon liiketoimintaan kuului myöskin kivilouhimo, joka sijaitsi Taivalkunnantien varressa Karhunahteen kupeessa. Paikalta louhittiin harmaagraniittia rakennusmateriaaliksi. Sieltä on peräisin mm. vuonna 1922 rakennetun Taivalkunnan koulun kivijalka. Alastalon omalla tilalla oli komea kivinavetta, joka purettiin 1960-luvulla. Tietämän mukaan navetan purkukiviä käytettiin Nokian Harjukadun reunakiveykseen entisen ns. Poliisiputkan mäen kupeessa.

Alastalon mittavan maatilan ja muiden liiketoimien kohtaloksi koitui 1930-luvun taloudellinen lama ja Kalle Alastalon vakava sairastuminen. Voimiaan monelle taholle uhranneena hän halvaantui ja kuoli puolitoista vuotta sairastettuaan vuonna 1932.

Alastalon sahalaite lopetettiin, mutta tiilitehdas jatkoi Oy Näsi Memmolan tiilitehtaan. Sen toiminta päättyi lopullisesti tulipaloon vuonna 1949. Kivilouhimonkin toiminta jatkui Pohjois-Pirkkalan kunnan lukuun vielä sotien jälkeen, jolloin kivellä oli kysyntää rakennusmateriaaliksi.

Kalle Alastalon kuolinpesä haettiin konkurssiin, missä sen omaisuus joutui velkojen kiinnitysten haltijalle Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Salamalle. Pohjois-Pirkkalan kunta osti Alastalon ja sen yhteydessä olevat tilat vuonna 1933.



Tehtailija Kalle Alastalon tuotantolaitokset Nokianvirran etelätöyräessä. Paikalta löytyy nykyisin enää joitakin hajanaisia rakennuksen perustuksia ja ilmaradan sammaloituneita betonisia tukiarkkuja.

Kalle Alastalo oli paitsi tilallinen, ennen kaikkea itseoppinut, rohkea ja ennakoluuloton yrittäjä, aikansa uranuurtaja. Omien liiketoimiensa lisäksi hän oli perustamassa mm. Nokian Kutomo ja Värjäys Oy:tä (myöhemmin Nanso Oy). Kalle Alastalolla riitti kiinnostusta myös yhteiskunnallisiin asioihin. Hän mm. luovutti yhdessä Mäkelän tilan isännän kanssa tontin Taivalkunnan koululle, jonka johtokunnan puheenjohtajanakin Alastalo aluksi toimi. Samoin palkollisistaan hän piti hyvää huolta rakennuttamalla heille asuntoja tilalleen. Pätevänä liikkeenjohtajana hän todisti olevansa aikaansa edellä myös esimerkiksi siten, että lahjoitti sahalaistoksensa 10-vuotisjuhlassa pidempään palvelleille työntekijöille huomattavan rahasumman, nykytermillä kannustepalkkiona.

Lastenkodin aikaa

Pohjois-Pirkkalan kunnanvaltuusto siis päätti kokouksessaan 7.12.1933 - asiakirjojen mukaan oikein suljetujen ovien takana – Alastalon ja sen yhteydessä olevien tilojen ostamisesta. Päätöksen perusteluissa Alastalon katsottiin olevan sopiva keuhkotautia sairastaville hoitopaikaksi tai vaihtoehtoisesti lastenkodiksi. Kauppaa edesauttoi myös se, että Kalle Alastalon aikanaan lahjoittama Taivalkunnan koulun tonttimaa oli edelleen päätilasta lohkomatta ja oli siten myös konkurssipesän velkojen vakuutena.

Nokialle oli perustettu lastenkoti v. 1920 Kankaantaakse Heikkilän taloon. Seuraavana vuonna sille oli saatu vähän paremmat tilat, mutta edelleen oli ahdasta ja olot kaiken kaikkiaan kehnot. Niinpä vuonna 1934 lastenkoti päätettiin siirtää Alastaloon, missä sille oli enemmän tilaa ja rauhallinen ympäristö.

Ensimmäisinä vuosikymmeninä lapsia oli viitisenkymmentä, vastasyntyneistä koulunsa päättäviin saakka. Pienimmät lapset ja tytöt kaikki asuivat talon alakerrassa ja isot pojat oman hoitajansa kanssa yläkerrassa. Kellarikerroksessa oli sauna ja pesutupa. Henkilökuntaa oli aluksi niukasti: johtaja, keittäjä ja kolme lastenhoitajaa, mutta niinpä lapset osallistuivatkin kykyjensä mukaan kaikkeen työhön polttopuiden kannosta siivoukseen ja kasvimaan hoitoon sekä keittiövuoroihin. Taloa lämmitettiin kaakeliuuneilla, joista pari on edelleen jäljellä antamassa rakennukselle meneen maailman lumoa.

Maanviljelystä jatkettiin Alastalossa ja siihen liittyvillä tiloilla niiden tultua kunnan omistukseen. Työtä johti tilanhoitaja, jonka lisäksi työväkeen kuului kaksi renkiä ja kaksi karjakkoa. Muuta kylänväkeä oli mukana heinänteossa ja viljankorjuussa korvauksena hevospäivistä, joita kertyi, kun Alastalon hevosia oli lainattu peltotöihin kylän pienempiin taloihin. Omiin lapsuusmuistoihini on jäänyt lähtemättömästi kuva paahtavan kuumista heinäkuisista päivistä, jolloin monenkirjava joukko huiski heiniä seipäille Alastalon vainiolla golf-kentän nykyisen 1-väylän seutuvilla. Elävästi palautuu mieleeni myös navetan lämpimänkoskea karjakeittiö, jossa talon karjakot mittailivat tinki-



Alastalon tuotantolaitoksissa työskenteli pitkälti toistasataa henkeä. Myös isäni Kalle Pahlman ehti nuorukaisena ennen sotaa lykkäämään tiilikärryä.

maitoa pienten ostajien kannuihin kotiin kunnialla kuljetettavaksi. Talven liukkailla olikin taiteilemista, että sai kannunsa täytenä kotiin.

Pihapiirissä edelleen oleva arkkitehtonisesti erikoinen ja kaunis sivurakennus, pehtoorin talo, on tarkoitus säilyttää. Siinä on aikanaan ollut tilanhoitajan asunto sekä asuin- ja toimistotilat lastenkodin johtajalle. Samainen rakennus toimi 1940-luvun lopussa ja 1950-luvun alussa Taivalkunnan koulun sivutiloina. Kaikkia alakoululaisia ei saatu mahtumaan varsinaisen koulun luokahuoneisiin, kun suuria ikäluokkia oli alkanut syntyä ja Taivalkuntaan oli muuttanut paljon siirtolaisperheitä.

Lastenkodin johtajattarena työskenteli ensimmäistä toimintavuotta lukuun ottamatta aina vuoteen 1945 saakka Sigrid Pohjannoro, legendaarinen Sissi-täti. Johtajatar piti talossa kurin ja järjestyksen, mutta oli erittäin pidetty niin lasten kuin hoitajienkin keskuudessa. Hän oli neiti-ihminen ja omistanut elämänsä lastenkodin lapsille. Sissi ei säästellyt vaivojaan keksiäkseen vaihtelua talon arkeen. Hän vei lapsia uimaan, urheilukilpailuihin, kirkkoon. On huomattava, että melkein 10 kilometrin matka Nokian keskusta taitettiin jalkaisin edestakaisin.

1950-luvulla lastenkoti normitettiin pienemmäksi ja hoidokkien määrä ei sen jälkeen noussut yli 30:n. Sosiaalihuollon piiritarkastaja, joka säännöllisesti vieraili laitoksessa, oli tarkastuspöytäkirjassaan vuodelta 1955 puoltanut rakennuksen peruskorjausta. 50-luvun



Vielä 1960-luvulla Alastalon pihapiirissä olivat käytössä kaksi työväen asuntoa ja leivintuvan käsittävä väenpirtti (vas.), harmaa kivinavetta ja komea aittarakennus, joka paloi maan tasalle pikkupoikien tulitikkuleikin seurauksena v. 1993. Näiden rakennusten paikalla on nyt golf-kentän pysäköintialue.

loppuvuosina taloa nykyaikaistettiin rakentamalla siihen öljylämmitys sekä rakennuksen länsipäätyyn erillinen tila "vauvala" pienimpien päiväunia ym. varten. Sillä paikalla on nykyisin golf-klubin ravintolan terassitilaa – niinpä, asioiden kulkua ajan virrassa!

Lastenkoti oli alusta alkaen ilmeisen mutkattomasti muotoutunut osaksi Taivalkunnan kyläyhteisöä. Kylän oman koulun olemassaolo edisti lastenkodin lasten ja kylän perheiden lasten keskinäistä pärjäämistä. Kylän lapset pääsivät kyllä vierailemaan lastenkodissa, mutta sen pihamaa ei kuitenkaan ollut aivan yleinen rellestyspaikka; kyllä sinne silti kiellon päältäkin joskus mentiin. Kaikki me 50-luvun lapset muistamme myös suuren vanhan päärynäpuun keskellä Alastalon sisään-tulopihaa. Vaikka päärynät olivat pieniä ja kovia, oli niissä aivan vastustamatonta kielletyn hedelmän houkutusta...

Lastenkoti eli osittaisessa luontoistaloudessa, koska Alastalon maatila tuotti jauhoja, maitoa, lihaa jne. sen tarpeisiin. Lähitienoon taloista ostettiin lisäksi mm. kasviksia ja marjoja.

1960-luvun puolivälissä Nokian kauppalan päättäjät tulivat kuitenkin siihen johtopäätökseen, että maatalouden harjoittaminen kuuluu huonosti kunnan toimialaan ja tilan tuottavuuden nostaminen edellyttäisi lisäinvestointeja. Niinpä maatilan pito kunnan lukuun päätettiin lopettaa. Vuonna 1966 navetta tyhjennettiin karjasta ja maatalousirtaimisto myytiin huutokaupalla, mikä kyläläisten mielissä nostatti suurta haikeutta. Jälleen yksi vaihe Alastalon historiassa oli päättynyt.

Seuraavaa vaihetta joutui aika pian valmistelemaan Salme Rintala, joka oli tullut lastenkodin johtajaksi vuonna 1965. Sosiaalihuollon tarkastustoimi alkoi kiirehtiä uuden lastenkodin suunnittelemista vuonna 1967, jolloin hoidettavana oli 17 lasta. Nähtiin, että alkuaan yksityiskodiksi valmistunut Alastalon pääraken-

nus oli käynyt vanhanaikaiseksi ja siten soveltumattomaksi lastenkodiksi. Tarvetta suunnitella nykyaikainen ja turvallinen lastenkotirakennus osaltaan vauhditti Viroilla samoihin aikoihin sattunut lastenkodin tulipalo.

Arkinen ongelma oli käyttöveden vähyys. Taivalkunta on aina ollut pohjavesiltään köyhää aluetta; kaivojen vesi on ollut niukkaa ja heikkolaatuista. Alastalon kaivon ehdyttyä 1960-luvulla kunnan oli pakko ryhtyä kuljettamaan sinne vettä säiliöautolla. Lastenkodin vedentarvetta ajatellen järjestely oli vaivalloinen ja teki siten koko toiminnan siirtämisen muualle kiireellisemmäksi. Alastalon sisääntulotien kupeessa ollut kaivo hävitettiin lopullisesti tänä vuonna golf-yhtiön toimesta autojen paikoitusjärjestelyjen vuoksi. Hyvälaatuisen veden Taivalkuntaan tuottaa nykyisin vesiosuuskunta suoraan Hämeenkyrön hiekkaharjuista.

Alastalon lastenkoti muutti 27.10.1971 Kankaantaakse Vihnusjärven rantaan, missä se sai uuden nimen Vihnukselan lastenkoti. Iloiset, nuoret elämän äänet hiljenivät Alastalossa pitkäksi toviksi.



Alastalon lastenkodin eteläpuoleisessa pihassa oli leikki- ja urheilukenttä, jonka karuselli erityisesti houkutti kylän lapsia. Sellaista ei oltu maaseudulla muualla nähty.

Välivuosia

Kun karjanhoito ja maanviljely Alastalossa kunnan omaan lukuun päättyi vuonna 1966, purettiin sen ajan hengen mukaisesti talon pihapiiristä kaikki tarpeettomat rakennukset: väenpirtti, puuliiteri ja komea kivi-navetta. Pystyssä on vielä heikkokuntoinen vanha riirakennus, joka on palvellut golf-kentän konesuoja-
na, mutta jää lähiaikoina tarpeettomaksi uuden konehallin valmistuessa.

Alastalon ja siihen liittyvien tilojen pellot olivat salaojitettua hyvää viljelysmaata, ja niistä, reilun 60 hehtaarin alasta, Nokian kauppa teki vuokrasopimuksen maanviljelijä Mauno Ilotun kanssa v. 1966. Hän alkoi viljellä viljan ohella rypsiä, joka oli uutta näillä main. Valtavat peltoaukeat keltaisenaan rypsin kukinnan aikaan oli sykkähdyttävä näky! Ilotulla oli käytös-
sään uudenaikaista tekniikkaa ja suuria koneita, joten taas silloin alkoivat uudet tuulet puhaltaa Taivalkunnan vainioilla. Hän jatkoi vuokraviljelijänä aina siihen saakka, kunnes golf-kentän rakennustyöt alkoivat.

Alastalon päärakennus oli jäänyt tyhjilleen vuonna 1971 lastenkodin muutettua Vihnuksen rantaan. Kauppalan päättäjät katsoivat rakennuksen ympäristöineen olevan edelleen käypäinen sosiaaliseen toimintaan. Valtuusto päätti vielä samaisena vuonna rakennuksen ja kaiken siihen kuuluvan irtaimiston luovuttamisesta Nokian Suojakodin Tuki ry:lle.

Alastalosta tuli asumisyksikkö päihdeongelmaisille. Vuokrasopimus tehtiin toistaiseksi ja Tuki ry sai tilat käyttöönsä korvauksetta. Kauppa myönsi sille myös avustusta muutostöihin, joilla rakennuksen toisen kerroksen tilat poistettiin tarpeettomina käytöstä. Talon asukkaille asetettiin kuitenkin velvoite pitää tilat kunnossa.

Sen jälkeen runsaan vuosikymmenen ajan elämämeno Alastalossa sujui vaihtelevissa merkeissä. Suojakodin toimintaa ehti vetää useampi henkilö. Määrätietoisimmissa käsissä toiminta oli hallittua ja valvottua siten, että päihtyneenä saapuville ei talosta löytynyt sijaa. Asukkaille ylläpidettiin askartelu-, liikunta- ja muuta harrastustoimintaa, heissä oli innokkaita kalamiehiä jne.

Myöhemmissä vaiheissa voi sanoa, että tilanne riistäytyi käsistä, kun kuria ei enää saatu ylläpidetyksi ja rakennuksen kunnosta ei huolehdittu. Jatkaminen todettiin mahdottomaksi ja Nokian Suojakodin Tuki ry:n toiminta Alastalossa päättyi lopullisesti vuonna 1985.

Osoituksena 70-luvun hengestä, jolloin vanhoille rakennuksille ei paljoa arvoa annettu, on myös se, että Alastalon pihapiirin kaunis sivurakennus ns. pehtoorin talo annettiin vuodeksi pariaksi koirahoitolan käyttöön. Sinä aikana talon lattiat ja muut sisätilat kärsivät pahoa vaurioita. Voi menneisyyttä!

Vihreät niityt

Alastalon aikanaan niin kukoistava ja täynnä elämän kuhinaa ollut pihapiiri jäi 1980-luvulla uinumaan sananmukaisesti täysin oman onnensa nojaan. Tienoon

asukkaat seurasivat tilannetta murhemielellä. Silloin elettiin vielä aikaa, jolloin ikääntyneitä rakennuksia pidettiin enemmänkin rasitteena kuin arvo-omaisuutena, eikä kulttuuriympäristöistä puhuttu yhtään mitään. Taivalkunta kyläyhteisönä taidettiin kokea syrjäisenä ja vähemmän vetovoimaisena, ehkä vähän tyhjänä peränä...

Mutta täällä oli edelleen jotakin, mitä oli vaikea löytää muualta: upeat laajat peltoaukeat ja jylhät maisemat virran ja eteläisten kalliovuorten välissä. Juuri sellaista oli Pirkanmaalta etsimässä uusimaalainen liikemieskaksikko Martti Mannerla ja Pekka Järvinen. Heillä oli visio golf-harrastuksen odotettavissa olevasta räjähdysmäisestä kasvusta. Uusi kenttä tarvittiin pikaisesti Tampereen seudulle, jossa oli paljon pelaajapotentiaalia.

Miesten neuvottelut Nokian kaupungin kanssa tuottivat nopeasti tulosta. Kaupunginvaltuusto päätti kokouksessaan 17.12.1987, että "Alastalon eräät maa-alueet, n. 65 ha, vuokrataan 50 vuodeksi RV-konsultit Oy:lle perustettavan yhtiön lukuun golf-ratatoiminnan harjoittamista varten". Myöhemmällä kaupunginvaltuuston päätöksellä maa-alueesta rajattiin 1,3 ha:n maa-alue pois ja se vuokrattiin erikseen perustettavalle Kiinteistö Oy Alastalon kartanolle, joka tuli omistamaan Alastalon tilan päärakennuksen. Alkuperäinen suunnitelma muovata rakennus golf-klubiksi ja ravintolaksi toteutui. Sen sijaan hanke muuttua ja myydä sen yläkerratilat lomaosakkeiksi kariutui.

Golf-kentän rakentaminen alkoi kovalla rytinällä heti vuonna 1988. Maisema rupesi muuttumaan lähes päivittäin, kun valtavat määrät maa-aineksia kaavittiin, kasattiin ja kuljetettiin paikasta toiseen. Ennen tasaisena heilimöineet viljavainiot alkoivat muotoutua uudelleen, kun kentälle rakennettiin laajoja kumpareita, hiekkabunkkereita, oja ja lammikoita.

Soraralli kylätiellä tuntui loppumattomalta, onhan kentälle ajettu kymmeniä tuhansia tonneja soraa ja hiekkaa ja paljon on tarvittu turvettakin. On laskettu, että pelkästään viimeisten yhdeksän väylän rakentamiseen tarvittiin soraa sellainen määrä, että jos se lastattaisiin täysperävaunullisiin rekkoihin, ne peräkkäin ajettuina täyttäisivät maantievälin Alastalon portilta Kuopioon! Ja väyliähän on nykyisin kaiken kaikkiaan 27. Nurmen alle on lisäksi upotettu kilometreittäin vesijohtoa ja sähkökaapelia kastelujärjestelmän ohjaukseen sekä salaojia sadevesien keräämiseksi. Puita ja pensaita on istutettu satoja ja taas satoja.

Arkkitehti Kosti Kurosen suunnittelema golf-kenttä valmistui ensin 9-reikäisenä vuonna 1989, mutta saatiin täysimittaiseksi 18 reiän kentäksi kesällä 1990. Rakennuttajayhtiöksi oli perustettu River Golf Oy, joka siis omistaa kentän kaupungin vuokramaalla. Kenttää rakennettaessa perustettiin myös River Golf ry itse pelitoimintaa pyörittäväksi yhdistykseksi. Sen toiminnanjohtajina ovat työskennelleet Christer Herlin, Juha Nikkanen, Visa Mäkelä ja nykyisin Erkki Mommo.

1990-luvun alun taloudellinen lama koetteli myös River Golfia. Perustajaosakkaiden hanke joutui ongelmiin, kun osakekauppa ei käynytäkään odotetusti. Heillä



Rakentamisen alkuaikoina oli aikamoinen mylläkkä niin kenttätömaalla kuin taivalkuntalaisten mielissäkin.

oli myös monenlaista muuta liiketoimintaa ympäri Suomea. Perustajat alkoivat suojella omia etujaan, ja silloin osakkeita ostaneille ja samalla uuden seuran jäsenille syntyi hätä omista sijoituksistaan ja seuran tulevaisuudesta. River Golf ry:n 51 jäsenen henkilökohdalla taloudellisella panostuksella saatiin erillisen yhtiön suojiin,

ns. "riveriläiseen piiriin", perustajaosakkaiden ja heidän rahoittajiensa hallussa olevat osakkeet edelleen myytäväksi taloudellisten aikojen parantuessa.

River Golf ry:n ensimmäisenä puheenjohtajana toiminut arkkitehti Antti Tähtinen kertoo, että kenttä pelastui jäsenten yksituumaisuudella, "Riverin hengellä". Kenttätöyhtiö ja pelaajien yhdistys, jonka nimi on nykyisin Nokia River Golf ry, ovat nyt taloudellisesti vakaalla pohjalla. Sen ansiosta toimintaa on pystytty laajentamaan. Aiempien 18 väylän lisäksi avattiin syksyllä 2002 uudet 9 väylää.

Mahdollisuus laajennukseen syntyi oikeastaan sattumalta, kun runsaan 8 hehtaarin maa-alue Taivalkunnantien toiselta puolen koulun vierestä tuli pakko- huutokauppaan. River Golf Oy osti alueen ja rakensi sille kolme laajennuksen ensimmäistä väylää. Lisämaata puolestaan saatiin vuokrattua Nokian kaupungilta metsäväyliä varten kentän etelälaitaan Koiton- ojan tuntumasta. Näillä lisäyksillä golf-kenttä on kasvanut jo noin 95 hehtaarin suuruiseksi.

Monien vaikeiden ja juridisestikin monimutkaisten tapahtumien jälkeen on itse Alastalon päärakennus, koko golf-kentän helmi, nyt saatu suoraan Nokia River Golf Oy:n omistukseen.

Golf-seuran vaikuttajia kuunnellessa voi perustellusti toivoa, että loppua positiiviselle kehitykselle ei ole näkyvissä. Kenttä tulee vastaisuudessaakin käyttämään uudet laajentumismahdollisuudet hyväkseen, tilava konehalli on juuri valmistumassa ja päärakennuksen saneerauksen suunnittelu on käynnissä. Klubitalon toiminnallisuutta tullaan parantamaan talon henkeä kunnioittaen. Pihapiirin pehtoorin talokin odottaa uutta tuleamistaan.

Nokia River Golf ry:ssä on tällä hetkellä noin 1.700 jäsentä. Yhdessä muiden seurojen vieraspelaajien kanssa he kiertävät kentän yli 40.000 kertaa kesässä. Golfkentän myötä on Taivalkunta sitten 80-luvun noussut uudelleen kartalle.

Se mitä on menetetty maaseudun alkuperäisidyllissä, on saatu takaisin parantuneina palveluina: kunnostettuina teinä ja vesihuoltona. Ja ennen kaikkea uudenlaisena, hoidettuna kulttuuriympäristönä. Se on aina erilainen riippuen vuodenaikasta tai valon määrästä. Sen voi nähdä talvisena aavana, syksyisenä nummena tai kesäisenä puistikkona. Itse aistin Taivalkunnan aukeiden omaleimaisen tunnelman korkeimmillaan kesäisenä yönä, kun hämärä on laskeutunut, on hiljaista, kaikki ovat lähteneet. Laaksoissa ja kumpareilla kohtaavat kiehtovalla tavalla menneisyys ja nykyisyys. Voi onnea: taas Alastalo elää!

Maritta Pahlman

Lähteet:

Kirjallisuus:

K. V. Kaukovaalalta ym.: Pirkkalan historia (1934)
Juhani Saarenheimo: Vanhan Pirkkalan historia (1974)
Jussi Koivuniemi ym.: Nokian ja Pirkkalan historia (1994)
Eija Teivas ym.: Nokian kulttuuriympäristöohjelma (2001)
Vuokko Suuniittu: Nokian parhaaksi 90 vuotta (2003)

Henkilöhaastattelut:

Sirkka Suvanto (Kalle Alastalon veljentytär)
Anni Pahlman (kirjoittajan äiti)
Salme Rintala (Alastalon lastenkodin entinen johtaja)
Lea Rätty (Vihnukselan lastenkodin johtaja)
Antti Tähtinen (Nokia River Golf ry:n ensimmäinen puheenjohtaja)
Erkki Mommo (Nokia River Golf ry:n toiminnanjohtaja)